

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

PUDUNGWANA 2019

TATAISO YA HO TSHWAYA

MATSHWAO: 80

Tataiso ena ya ho tshwaya e na le maqephe a 25.

TATAISO YA HO TSHWAYA:

- Ha mohlalobuwa a arabile dipotso tse ngata ho feta palo e behilweng, tshwaya feela karabo ya pele (**Mohlalobuwa ha a lokela ho araba potso e telele le dipotso tse kgutshwane mofuteng o le mong wa sengolwa**).
- Haeba a arabile dipotso ka bone ba tsona dithothokisong tseo a ithutileng tsona KAROLONG YA A, (dithothokiso tseo a di rutilweng) tshwaya feela dipotso tse pedi tsa pele.
- Haeba a arabile dipotso tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane kapa a arabile tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse telele KAROLONG YA B le ya C, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele ya bobedi. Athe ha a arabile dipotso ka bone ba tsona, tshwaya karabo ya pele ho karolo e nngwe le e nngwe hafeela a arabile e le nngwe ya dipotso tse kgutshwanyane le e le nngwe ya dipotso tse telele .
- Ha mohlalobuwa a nehelane ka dikarabo tse pedi, ya pele e fosahetse, mme ya bobedi yona e nepahetse, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele e e latelang.
- Ha dikarabo di nomorilwe di fosahetse, tshwaya ho ya ka tataiso ya ho tshwaya.
- Haeba mopeleto o fosahetse hoo o thunthetsang moelelo, fosisa karabo e jwalo. Haeba mopeleto o fosahetseng o sa thunthetse moelelo, tshwaya karabo eo e nepahetse.
- **Potso tse telele:**
 - Ha bolelele ba moqoqo bo le ka tlase ho palo ya mantswa e behilweng (kgutshwane), se behe kotlo hobane mohlalobuwa o se a ntse a iphele ka mosing. Haeba moqoqo o le molelele haholo, tshwaya ho ya ka seo mohlalobuwa a se ngotseng o nto sekaseka sena le batshwayi ba ka sehloohong. **Sebedisa ruburiki ya ho lekanyetsa e SEHLOMATHISONG sa A le e SEHLOMATHISONG sa B ho lekanyetsa moqoqo wa mohlalobuwa.**
- **Dipotso tse kgutshwane:**
 - Haeba mohlalobuwa a sa sebedisa matshwao a di-a-bulwa le di-a-kwalwa moo a lokelang ho qotsa, se behe kotlo.
 - Bakeng sa dipotso tse bulehileng, se ka aba matshwao bakeng sa E/TJHE kapa KE A DUMELA/KE A HANA. Lebaka/Tshehetso ke yona e lokelang ho Abelwa matshwao.
 - Ha ho matshwao a ajwang bakeng sa NNETE/MAFOSI kapa NTLHA/MOHOPOLO. Lebaka/Tshehetso ke yona e lokelang ho Abelwa matshwao.

KAROLO YA A: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: THOTHOKISO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 10]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE	5–6	4	3	2	0–1
Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshakatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya dintlha ho tswa thothokisong/temeng.	-O bontsha kutlwisiso e tebileng ya se botswang -O hlalositse dintlha tse fapaneng tse hlwahlwa; di tshhehetswa ho tswa thothokisong. -Kutlwisiso ke e babatsehang ya mofuta wa sengolwa le thothokiso.	-O bontsha kutlwisiso, mme o hlalosa se botswang ka tshwanelo. -O hlalositse dintlha tse anelang ka tsela e kgotsofatsang. -O hlalositse dintlha tse utlwahalang, empa ha se tsohle tse tiisitweng kamoo ho lokelang. -O utlwisisa mofuta wa sengolwa le thothokiso.	-O bontsha kutlwisiso e mahareng ya se botswang. -O hlalositse dintlha tse seng kae ho tshhehetsa sehlooho. -Tse ding tsa dintlha tse hlalositweng ho tshhehetsa sehlooho di ntle. -Tse ding tsa dintlha di tshheheditse, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle. -Kutlwisiso ya motheo feela ya mofuta wa sengolwa le thothokiso.	-O bontsha kutlwisiso e sa kgotsofatseng ya se botswang. -Ho batla ho se dintlha tse hlalositweng ho tshhehetsa sehlooho. -Kutlwisiso ya mofuta wa sengolwa le thothokiso ke e haellang.	-Ha a bontshe kutlwisiso ya letho ya se botswang. -Dintlha tse tshhehetsang ha di hlalositse ho tswa thothokisong. -Mohlalobuwa ha a utlwisisa hantle mofuta wa sengolwa le thothokiso.
MATSHWAO A 6					
SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO	4	3	2	1	0–1
Sebopeho, nehelano le tlhophiso ya mehopolu. Tshebediso ya puo, sehale le setaele tse sebedisitweng	-Sebopeho se hlalositse ka tsela e momahaneng. -Dintlha di utlollotse hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng. -Tshebediso ya puo, sehale le setaele ke tse butswitseng, tse susumetsang le ho nepahala. -O batla o hloka diphoso tsa puo, tsa mopeleto le tsa matshwao a puo/a ho bala.	-Sebopeho ke se hlakileng, mme dintlha di hlalositse ka tsela e hlalohanyehang, -Tlhahiso ya mehopolu ke e utlwisitweng. -Tshebediso ya puo, sehale le setaele di nepahetse.	-O hlalositse bopaki bo seng bokae ba sebopeho. -Tlhahiso ya mehopolu e a haella, ha e hlalohanyeha, mme ha e na momahano. -Diphoso tsa tshebediso ya puo ha se tse kaalo, mme sehale le setaele ha se tse loketseng.	-Sebopeho se bonahala se radilwe ka tsela e fosahetseng. -Mehopolu ha e hlalositse ka tsela e hlalohanyehang. -Sehale le setaele ha se tse loketseng.	-Moqoqo o bopehile ka tsela e fokolang. -Ho na le diphoso tse tshabehang tsa tshebediso ya puo le setaele se fosahetseng.
MATSHWAO A 4					

ELA HLOKO: Ha karabo ya mohlalobuwa e tswile lekoteng mme a sa bua ka Dikahare hohang, feela a ngotse moqoqo wa boiqapelo, mo abele 0 bakeng sa dikahare le tshebediso ya puo.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO**POTSO YA 1****BALA MAHLOHONOLO – KPD Maphalla****TATAISO HO BATSHWAI:**

Bala nehelano ya mohlalobuwa e lokelang ho hlalisoa sebopelong sa moqoqo - ho be le selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo. Moqoqo o be le kgokahano le momahano ya dintlha, dipolelo le diratswana.

Motshway a tadime makgetha ana a mabedi a latelang ha a tshwaya moqoqo ona:
Dikahare le Sebopelo le Tshebediso ya puo.

Dikahare

- Dikahare di bontshe kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatsheko ya ditaba, kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya taba ka mabaka a itshetlehileng thothokisong.
- Dikahare di hlalisoa ka tsela e momahaneng, mme motshwai a tadime dintlha tse tla hlalisoa nehelanong ya mohlalobuwa.
- Ela hloko hore dintlha tsa mohlalobuwa di ke ke tsa behwa ka tatellano e hlahellang mona.

Sebopelo le Tshebediso ya Puo

- Nehelano ya mohlalobuwa e be ka tsela ya moqoqo.
- Puo, setaele le sehlo di sebediswe ka nepo temeng.

Karabo e ka lebellwang**Selelekela**

Thothokisong ena ho tliho tshohlwa kamoo karaburetso ya **pono** le **kutlo** hammoho le **phetapheto** di thusitseng kateng ho fetisa molaetsa o reng re lokela ho sheba tse ntle tse re hlalitseng re lebele ka mathata.

Karaburetso ya pono le kutlo

Meleng ya thothokiso re fumana karaburetso e latelang:

- Molathothokisong wa 3 ho sebedisitswe **karaburetso ya kutlo** ho hlakisa ka setshwantsho sa moya seo ekang re ntse re utlwa ha motho a tletleba mme a eletswa ke Molakolako.
- Melathothokisong ya 4, 8, 11, 12, 14, 15, 16, 19, 20, 23 le 24 re fumana **karaburetso ya pono**. Re hlakelwa ke ditshwantsho tse fapaneng tseo re di bopelwang ke sethothokisi.
- Mohlala: Ha re re molathothokisong wa 8 ho sebedisitswe **karaburetso ya pono**, sethothokisi se re bopela setshwantsho sa batho ba eihisehang ka lentse lena 'maharaswa' mme sena se thathiselletsa ho molaetsa wa hore re lokela ho tsepamisa maikutlo a rona ho tse ntle tse re hlalolang ho feta ho tse bohloko tseo re fetang ho tsona.

Ela hloko: Mola o mong le o mong o bontshang karaburetso ya pono, o qotsitsweng ke mohlalobuwa o hlakise hore ebe o fetisa molaetsa ka tsela e jwang.

Phetapheto

- Melathothokisong ya 5, 6, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 21, 22 le 23, ho sebedisitswe **phetapheto ya mantswe** 'dithohako, dinonori, dikgukguni le ditshokelo.' A sebedisitswe ka sepheo sa ho toboketsa kamoo motho a lokelang ho thabela tseo a nang le tsona a kgaohane le tse sa mo tsweleng molemo. Sena se thusa ho fetisa molaetsa o reng re lokela ho sheba tse ntle tse re hlahetseng re lebale ka mathata.
- Melathothokisong ya 6 le 18, re fumana **phetapheto ya moelelo** ka mantswe ana 'dithohako le ditlhapa' seroki se thathiselletsa kamoo motho eno a rokwang kateng. Sena se thusa ho fetisa molaetsa o reng re lokela ho sheba tse ntle tse re hlahetseng re lebale ka dithohako le ditlhapa.

Ela hloko: Mola o mong le o mong o bontshang phetapheto ya mofuta ofe kapa ofe, o qotsitsweng ke mohlalobuwa, o hlakise hore ebe phetapheto eo e fetisa molaetsa ka tsela e jwang.

Phethelo

Sethothokisi se sebedisitse karaburetso ya pono, ya kutlo hammoho le phetapheto ho fetisa molaetsa wa sona ka bokgabane bo boholo wa hore batho ba tlohelle ho nna ba tletleba empa ba bale mahlohonolo ao ba nang le ona.

POTSO YA 2**HA SE LEFA – TM Lethota**

- 2.1 Ke phetapheto ya moelelo. ✓ Ho hlakisa moelelo wa hore ya buang haholo a ke a thole a mamele mantswe a keletso a molemo. ✓ (2)
- 2.2 Ka sepheo sa ho fa lentse 'fu' sefutho le ho matlafatsa ntlha ya hore le mohlang a hlokahtse a nne a ikgantshetse batho jwalo.
Ka sepheo sa ho fokotsa bolelele ba molathothokiso.
Ka sepheo sa ho potlakisa morethetho wa molathothokiso. ✓✓ (2)
- (Tshwaya e le nngwe feela)**
- 2.3 Ho toboketsa le ho hopotsa mmadi hore a se **lebale** leha a ka ba le tsohle le tsona ha se lefa.
Ho re bopela morethetho o tsepameng wa melathothokiso e qetellang temaneng ka nngwe. ✓✓ (2)
- 2.4 Maikutlo a kutlwelobohloko/a ho kgena/a sithabetsang/a tshwabo. ✓ Ke kgentshwa/swabiswa/ke utlwiswa bohloko ke ho bona maqheku a bontshang tshabo le ho thothomela ha ba hlekefetswa ke molaedi. ✓ (2)
- (Maikutlo a bontshang ho se thabe a ananelwe)**
- 2.5 Ke thuto ya hore ha ditaba tsa hao di o tsamaela hantle o nne o hopole di ka fetoha ka ho panya ha leihlo. ✓✓ (2)
- (Maikutlo a mohlalobuwa a ananelwe ha a ikamahantse le se botsitsweng)** [10]

POTSO YA 3**DIKANO – JM Nkutha**

- 3.1 Phetapheto ya moelelo. ✓ (1)
- 3.2 Moelelo ke wa hore o ile a belehwa ke morwetsana wa mohalaledi, mme Josefa a mo amohela hantle. ✓✓ (2)
- 3.3 Le hlakisa moelelo wa ho makatswa ke motho ya neng a ipatla a rena a le mong, mme batho bohle ba kgumamela yena feela. ✓✓ (2)
- 3.4
- Ka sepheo sa ho fa molathothokiso morethetho/ho lekanya mela
 - Ka sepheo sa ho totobatsa hore Josefa o ile a mo balehisa ho mo qobisa ho bolauwa. ✓✓
- (Tshwaya e le nngwe feela)** (2)
- 3.5 Ke maikutlo a ho utlwa bohloko/ho nyahama
A qenehelo/kutlwelobohloko. ✓ (1)
- 3.6 Molaetsa wa thothokiso ena ke hore ha motho a ile a nka kano, a e emele le ditlamorao tsa yona ho sa kgathalatsehe hore di jwang. ✓✓ (2)
- [10]**

POTSO YA 4**KGOMO TSA BOHADI – H Mokati**

- 4.1 E thusa ho hlakisa bongata ba dikgomo tse neng di ilo nyala Palesa.
E thusa ho omela ntlha ya hore lerole le neng le entswe ke maoto a mangata a dikgomo le ne le le lengata jwalo ka ditsie tse bileng teng ka nako ya lerole le lefubedu. ✓✓ (2)
- 4.2 Bohlokwa ba yona ke ho omela ketsahalo e ileng ya etsahala selemong sa 1933 ha lefatshe le ne le aparetswe ke lerole le lefubedu. ✓✓ (2)
- 4.3 Ka sepheo sa ho qatsohisa lentswe 'ka masokwana'.
Ho hlakisa hore ha se ntwana e mahlomafubedu ba mpa ba di thibela eseng hore ha ba batle di kene, kangkgolo e le ho phethisa moetlo le ho ithabisa. ✓✓ (2)
- (Tshwaya e le nngwe feela)**
- 4.4 Le hlakisa sehlo ka tsela e bontshang kgotsofalo le ho ba motlotlo ha dikgomo tsa Bataung tse tlo nyala Palesa di kena ka sakeng le tlala le bile le phenama. ✓✓ (2)
- 4.5 Ke thabiswa ke ho bona ha ho sa ntse ho na le banana/barwetsana ba Basotho ba nyalwang, ba sa ikise. ✓✓ (2)
- (Maikutlo a mohlalobuwa a arabelang taba ya lenyalo le rerilweng a ananelwe)** (2)
- [10]**

POTSO YA 5**SESOTHO – LS Booyesen**

- 5.1 Ka sepheo sa ho fa lentswe 'maaparakobo' sefutho.
Ho matlafatsa ntlha ya hore ke puo ya Basotho/bana ba Thesele.
Ho fokotsa palo ya mantswe.
Ho potlakisa morethetho wa molathothokiso. ✓✓ (2)
(Tshwaya e le nngwe feela)
- 5.2 Maikutlo a ho ikonka/ho ba motlotlo ka Sesotho/puo ya letswele. ✓ Ke thabiswa ke ho lemoha hore ho ntse ho na le batho ba motlotlo ka puo ya bona. ✓ (2)
(Maikutlo a lokela ho bontsha boitshepo)
- 5.3 Ka sepheo sa ho tlamahanya melathothokiso ya 10 le 11.
Ka sepheo sa ho toboketsa hore Basotho ba tlohele ho senya puo ya bona. ✓✓ (2)
(Tshwaya e le nngwe feela)
- 5.4 Ka sepheo sa ho tletleba hore Basotho ba senyang puo ba senyetsa le moloko o tlang o tla qetella o sa tsebe puo hantle.
Sepheo ke ho makalla Basotho ba senyang puo ya bona, mme se botsa potso ena e le hore Basotho ba inahane hore ebe bana ba Basotho ba tla tseba puo ya bona jwang. ✓✓ (2)
(Tshwaya e le nngwe feela)
- 5.5 Ke thuto ya hore ha re le Basotho re ikonkeng le ho boulella puo ya Sesotho hobane puo ke letshwao la boikgantsho ba morabe o mong le o mong. ✓✓ (2)
(Motshwai a ananele dikarabo tse utlwalang tsa bahlahlobuwa) [10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B LE C: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: PADI/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO LE TSHWANTSHISO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE	12–15	9–11	6–8	4–5	0–3
Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya dintlha ka mabaka ho tswa sengolweng. MATSHWAO A 15	-Karabelo e hlahisitswe ka tsela e babatsehang: 14–15. -Karabelo e hlahisitswe ka bokgabane: 12–13. -Sehlooho se manollotswe ka botebo -O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hlwahlwa tse tshhetswang ho tswa sengolweng -O bontsha kutlwisiso e babatsehang ya sengolwa.	-O bontsha kutlwisiso, mme o manollotse sehlooho ka bokgoni -O hlahisitse karabelo e batlang e anela -Tse ding tsa dintlha ke tse utlwalang, empa ha se tsohle tse tiisitwang kamoo ho lokelang. -Bopaki ba kutlwisiso ya mofuta ona wa sengolwa bo a bonahala.	-Kutlwisiso ke e mahareng ya sehlooho; ha se dintlha tsohle tse utullotswang ka botlalo. -Tse ding tsa dintlha di tshhetsa sehlooho. -Dintlha tse ding di tshheditswe, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle. -O bontsha kutlwisiso e ka mmoho ya mofuta ona wa sengolwa.	-Kutlwisiso ke e haellang ya sehlooho; boholo ba dintlha ha di a utullwa ka botlalo. -Ke dintlha tse fokolang feela tse tshhetsang sehlooho. -O hlahisitse dintlha tse seng kae tse tsamaelanang le sehlooho. -O bontsha kutlwisiso e fokolang ya mofuta ona wa sengolwa.	-O bontsha kutlwisiso e fokolang ya sehlooho.. -Boiteko bo fokolang ba ho araba potso. -Dintlha ha se tse kgodisang. -Mohlalobuwa ha a utlwisise hantle mofuta ona wa sengolwa.
SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1
Sebopeliso, tlhophiso ya mehopolole le nehelano e nang le neeletsano e momohaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehalo tse sebedisitwang temeng. MATSHWAO A 10	-Sebopeliso se momohaneng -Selelekela le qetelo di a babatseha -Dintlha di utullotswe hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng -Tshebediso ya puo, sehalo le setaele ke tse butswitseng, tse susumetsang le ho nepahala.	-Sebopeliso ke se hlakileng, mme dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang -Selelekela le qetelo mmoho le diratswana tse ding di hlahisitswe ka tsela e momohaneng. -Dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang. -Puo, sehalo le setaele boholo di nepahetse.	-O hlahisitse bopaki bo itseng ba sebopeliso. -Tlhalohanyo le momahano di teng leha di kgera. -Ho na le moo tshebediso ya puo e fosahetseng ha sehalo le setaele tsona di batla di loketse. -Tlhalohanyo ya mehopolole e a haella, ha e hlalohanyeha, mme ha e na momahano -Puo ya diratswana e batla e nepahetse.	-Sebopeliso se bonahala se radilwe ka tsela e fosahetseng. -Mehopolole ha e hlahiswe ka tsela e hlalohanyehang. -Diphoso tsa tshebediso ya puo di totobetse. -Sehalo le setaele ha di a lokela mosebetsi -Puo ya diratswana e fosahetse.	-Kgaello ya ho rala sebopeliso ka tshwanele e sitisa phallo ya mehopolole. -Tshebediso ya puo le ya setaele tse fosahetseng di hlahisitse tema e fokolang haholo. -Puo ya diratswana e fosahetse.
MATSHWAO	20–25	15–19	10–14	5–9	0–4

ELA HLOKO: Ha karabo ya mohlalobuwa e tswile lekoteng mme a sa bua ka Dikahare hohang, feela a ngotse moqoqo wa boiqapelo, mo abele 0 bakeng sa dikahare le tshebediso ya puo.

Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	15	Dik. =
Sebopeho le Tshebediso ya Puo	10	STP =
Matshwao ohle	25	

ELA HLOKO: Ha karabo ya mohlalobuwa e tswile lekoteng, mme a sa bua ka Dikahare hohang, feela a ngotse moqoqo wa boiqapelo, mo abele 0 bakeng sa dikahare le tshebediso ya puo.

POTSO YA 6: BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla**ELA HLOKO:** Hona empa e le tataiso feela!**Selelekela**

Ho ya ka ditlwaelo tsa bophelo tsa Basotho, ha ngwana a hloka hallwa ke batswadi ka bobedi, o ye a nkuwe ke ditho tse ding tsa lelapa di mo hodise. Ka nako tse ding ngwana o hola hantle, ha ka nako tse ding a yeng a hodiswe ke batho ba pelo di thata, mme ba mo hodise hampe, a hole bohase.

Ho dumellana le ntlha ya hore kgodiso e boima e fetotse pelo sa Tsietsi

Kgodiso e boima e thatafaditse pelo ya Tsietsi. Batswadi ba Tsietsi ba hloka halla kotsing ya koloi, mme Tsietsi o nkwa ke ba ha malomae Kotsi. Ba mo hodisa hampe; ba mo fetola lebitso la Kgauho ho ba Tsietsi ha ba mo kolobetsa. Ba mo sotla ka mosebetsi wa lapeng. Hamorao a tseba ka lebitla la maloko a lapa labo. A tiya pelo ha a hopola kamoo a hotseng haboima kateng empa batswadi ba hae ba mo sietse mafa. A kopa ho fuwa seo a se sietsweng ke batswadi ba hae feela malomae o hana ka mafa ao. Sena sa mo etsa hore a be le pelo e thata. A lwantsha malomae a ba a mo thunya. A nto tshwarwa.

Ho hanana le ntlha ya hore kgodiso e boima e fetotse pelo ya Tsietsi

Pelo e thata ya Tsietsi e bakilwe ka ho bolauwa ha Tseleng ho ileng ha etsa hore a tlale moya wa boiphetetso. Mothating ona Tsietsi o se a hodile, mme o se a tseba ho hlalohanya pakeng tsa ntho e nepahetseng le e fosahetseng. O ratana le Mohanuwa ya ileng a mo nyahlatsa sa mmoko wa pere ka baka la Makgaola. Ka baka la seo a tlohella mosebetsi. A hana ho kgutlelana le Mohanuwa ha eo a kopa jwalo. Mohanuwa a mmatlala lemulwana le tlang ho mo tsoma le mmolaye. Lemulwana leo la bolaya Tseleng. Mona he Tsietsi a tlallana, a ba le moya wa boiphetetso. A bolaya ditho tsa lemulwana la Mohanuwa kaofela. Tseleng eo ya boiphetetso ba hae, a ba a bolaya le batho ba se nang molato.

Ntlhakemo ya mohlahlobuwa

Mohlahlobuwa o lokela ho bontsha hore ebe yena o bona e le kgodiso e boima ya Tsietsi e mo fetotseng pelo kapa ke maemo a mang a ka thoko a mo fetotseng. A bontshe ntlhakemo ya hae ka maemo ao yena a bonang e le ona a fetotseng Tsietsi.

[25]

(Motshwai a ele hloko hore ha se dintlha tsena feela tseo bahlahlobuwa ba lebelletsweng ho di hlahisa. Le tse ding tse sa hlahelleng mona, mme di arabela ntlheng ya hore tlhoho ha e a fihlellwa, di nne di ananelwe)

POTSO YA 7: BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla

7.1 Semelong Tsietsi ke motho ya sebete mme o kgonne ho fekisa dikebekwa tse neng di ikgakantse jwalo ka mapolesa ka sethunya ka baka la ho ba sebete ha hae. ✓✓

(2)

7.2 O re hopotsa mohla a neng a thaothwa ke mabotho a sesole moo a ileng a ithuta ho lwana le ho sebedisa sethunya ka boqhetseke. ✓

(1)

- 7.3 Ka sepheo sa hore a kgone ho qwaketsana le mapolesa kamehla, mme mapolesa a dule a mo lelekisa hobane a re ke sekebekwa se kotsi haholo Sena se rarahanya poloto ya pale. ✓ (1)
- 7.4 Karaburetso ya pono, ✓ e thusa ho re bontsha hore Tsietsi o ne a utlwile bohloko haholo, mme a sithabetse maikutlo kamora ho hlokahala ha Tseleng. ✓ (2)
- 7.5 7.5.1 Mookotaba ho ba meharo. ✓ Kotsi o ile a ba meharo, a ja mafa a Tsietsi yaba o hana ka ona ha Tsietsi a se a a batla. ✓ (2)
- 7.5.2 Mantswe ana a tshehetsa mookataba wa hore Tsietsi o hotse habohloko hobane a hodisitswe ke batho bao e seng batswadi ba hae, mme ba ne ba mo sotla. ✓✓ (2)
- 7.6
- Ke ne tla ikgudisetsa ngwanaka ho fihlela a hola e ba monna.
 - Ke ne ke tla kopa ba leloko ho nthusana ho mo hodisa.
 - Ke ne ke tla nehelana ka yena ho ntatemoholo Ramabanta kaha e le motho ya tshepahalang. ✓✓
- [Maikutlo a mohlahlobuwa a ananelwe ha feela a ikamahantse le se botsitsweng]** (2)
- 7.7 Tjhe, ha a phethahala hobane Tsietsi o ile a fetoha sekebekwa se neng se tsamaya se ntse se bolaya batho hobane a re o iphetetsa ho babolai ba Tseleng. ✓✓ (2)
- 7.8 E mo hlahisa e le mosadi wa nako tsa kajeno hobane ha a na tlhompho, o puo dimpe, o kgona ho ipuella ho mohlankana le ho rekela batho babolai. ✓✓ (2)
- 7.9 O ile a sibolla hore Mmaborotholo enwa ya tummeng ke Dibakiso ngwana malomae Kotsi.
O ile a sibolla hore moo a neng a re o tlo qhanolla teng a ke a iketle, ke ha Tadimo Letotolo eo yena Tsietsi a kileng a mo nkela bese. ✓✓ (2)
- 7.10 O hodisitse Tsietsi a ba a mo thusa ho fumana lebitla la batswadi ba hae moo le leng teng. ✓✓ (2)
- 7.11 Mongodi o siya mmadi a leketlile kaha ha re tsebe hore Tsietsi o ahlotswe jwang le hore Motsamai o hotse jwang ntle le ntatae. ✓✓ (2)
- 7.12 Ha se toka, hobane boitshwaro bona bo bontsha ho kwenehela dikano tse thehilweng hodima lenyalo, ✓ ho tlisa ho se tshepane ka lapeng le ho qhala manyalo. ✓✓ (3)

[25]

POTSO YA 8: DIEPOLLO – T Seema**Selelekela**

Maele a Basotho a re 'mosadi ha a qetwe ha a nyalwa' ka le reng 'monyala ka pedi o nyala wa hae'. Ke ka hona le Mmadiepollo a ileng a dula le monna wa hae Diphapang le pele a ka qeta ho mo nyala.

Ho dumellana le maela ana a Basotho

Maele ana a Basotho a nepahetse. Ntata Diepollo le yena o ne a sa qeta ho nyala Mmadiepollo, mme seo e ne e se phoso hore a dule le yena Mahlwenyeng. Bothata bo hlahile nakong eo Mmadiepollo a lokelang ho kgutlela morao le ngwana kamora ho beleha. Theko o ile a amoha Mmadiepollo ngwana a lla ka hore ntata Diepollo o ntse a so qete ho nyala le ha a dumelletse ntata Diepollo ho qala lelapa le Mmadiepollo Mahlwenyeng. Ketso ya Theko ya ho amoha Diphapang ngwana e etsolla maele ana a Basotho hobane le ha monna a ntshitse kgomo feela, o ntse a dumellwa hore a fuwe mosadi le ho hodisa ngwana kapa bana ba hae. Theko o entse phoso e kgolo ka ho otlala Diepollo ka diphoso tsa ntatae kaha Diepollo o ne a e so behewe ha tumellano eo e etswa.

Ho hanana le maele ana a Basotho

Maele ana a Basotho a boetse a fosahetse. Sena se ne se kgothaletsa banna hore ba se qete ho nyala basadi ba bona, mme basadi ba ntse ba ba pepela bana le ho ba phutha bohlaswa. Mohlomong Theko o ne a tena a etsa sena ho qoba hore Mmadiepollo a se pepele Diphapang ngwana e mong hape pele a qeta ho mo nyala. Ho siya ngwana wa lesea hahabomoholo hobane feela ntatae a hlolehile ho ntsha dikgomo tsa bohadi ke kगतिकेलo ya ditokelo tsa botho ka ha ngwana wa lesea a hloka tlhokomelo, lerato le mofuthu wa mmae kapa batswadi ka bobedi. Ngwana e mong le e mong o hloka kgodiso ya batswadi ka bobedi bophelong ba hae hore a hole hantle. Theko o lekile ho hodisa Diepollo jwalo ka ngwana wa hae empa ha a entse diphoso, o ne a mo tjodietsa ka hore o tla mo kgutlisetsa Mahlwenyeng. Ho bohloko ho bona ngwana a tlala le naha a batlana le batswadi ba hae le ho ikutiwa a lahlilwe le ho se ratwe.

Ntlhakemo ya mohlahlobuwa

Mona mohlahlobuwa o lokela ho hlahisa maikutlo a hae. A bolele hore ebe o bona maele ana a Basotho a nepahetse le hore a thusa jwang ho ntshetsa pele maemo a matle a phedisano a Basotho le molemo wa ona ke ofe kgodisong ya ngwana. E mong a ka hlakisa kamoo maele ana a fosahetseng kateng, mme a bontshe ditlamorao tse bosula tsa ketso eo.

[25]**POTSO YA 9: DIEPOLLO – T Seema**

- 9.1 Semelong Diepollo ke motho ya nang le teboho, ✓ mme o bone ho tshwanela hore kamora hore Mmamolete a mo thuse ka dibuka tsa ho ithuta le yena a mo thuse ho fumana ba leloko la hae. ✓ (2)
- 9.2 E re tjobela ketsahalong eo ho yona Diepollo a neng a mo tshepa, mme o mo kumela diphiri tsa hae kaofela hoo qetellong a ileng a iphumana a le ntlwanatshwana ka lebaka la Dikengkeng. ✓ (1)
- 9.3 Ka sepheo sa hore Diepollo a tle a kgone ho itseba hantle le ho tsebana le bana babo bao a neng a sa tlo ba tseba ha a ne a sa tloha Lekokwaneng. ✓ (1)

- 9.4 Karaburetso ya pono. ✓ Maikutlo a ho se tshepe motho ya buang le yena kaha a sa mo tsebe. ✓ (2)
- 9.5 9.5.1 Ho batla ho itseba. ✓ Diepollo o ne a batlana le batswadi ba hae hobane o ne se a tseba hore Theko le Mmamokele ha se batswadi ba hae ba madi. ✓ (2)
- 9.5.2 A tshehetsa mookotaba ka tsela ya hore Diepollo o ne a sa thabiswe ke taba ya hore mmae o ile a mo siya lapeng habo, mme a se ke a kgutla ho tla mo lata, mme ba ha Theko ba ne ba mo patetse nnete ya hore ha se ngwana wa bona. ✓✓ (2)
- 9.6
- Ke ne ke tla tsitlallela dipolotiking hobane ke tla be ke lwanela ditokelo tsa ka.
 - Ke ne ke tla tlohella ho ba radipolotiki hore ke tle ke phele ka ho iketla.
 - Ke ne ke tla kgothalletsa molekane wa ka hore a tswe mekgatlong ya dipolotiki hobane bophelo ba rona bo bosula le ho ba kotsing. ✓✓
- [Tshwaya e le nngwe feela]** (2)
- 9.7 E, a ile a phethahala. Diepollo o phaotse nako e telele a batlana le ba leloko la hae, mme o ile a qetella a fumana rangwanae le bana babo. ✓✓ (2)
- 9.8 Wa dinako tsa kajeno moo motho wa mosadi a kgonang ho ikemela a itshebeletse ntle le ho itshetleha ho molekane wa hae. ✓✓ (2)
- 9.9 O ile a sibolla hore ditaba tsohle tseo a neng a di phetela Dikengkeng, di fetela sepoleseng habobebe hobane Dikengkeng o ratana le mpimpi ya mapolesa e leng Moses. ✓✓ (2)
- 9.10 O entse hore Diepollo a mo tshepe yaba o mo anya leleme hoo Diepollo a neng a tshwenngwa ke mapolesa a ba a qetella a mo tshwere. ✓ (1)
- 9.11 Tebello e ne e le hore Diepollo o tla kopana le Zeblon ka ngane ho thibella ya sepolesa empa ha a ka a hlola a mmona ho fihlela lena. ✓✓ (2)
- 9.12 Ha se toka. Ngwana ngwanana o lokela ho ithompha, mme a se ke a iphumana a imme pele ho lenyalo.

KAPA

Dikengkeng le ngaka Raitlhwana ba ne ba lokela ho itshwara hantle ✓ hore ba se ke ba phoqa batswadi ba bona ka ho ba le ngwana pele ba nyalana. ✓✓ (3)

[25]

POTSO YA 10: MME – NP Maake**Selelekela**

Taba eo e leng pinyane ke e tsejwang ke wena o le mong mme ha ho mohla e tswelang kantle hore e ka tsejwa ke batho ba bang. Ha e ka tswela kantle, ha e sa tla ba pinyane hobane e se e tsejwa ke batho ba fetang bonngwe.

Ho dumellana le ho boloka pinyane ha Mme

Ho boloka pinyane ha Mme ho ne ho nepahetse. Mme o tlohile Matatiele a tlilo batla monna wa hae. Ho fihleng ha hae a lemoha hore monna wa hae o se a nyetse, o na le bana ebile o phela ka kgotso mona ha hae. O ile a etsa qeto ya ho bipa sephiri se mmehang mona. O ile a hana hehehe ho iswa ngakeng ha a ne se a kula ka tshabo ya hore batho ba tla tseba hore hantlentle yena ka mang. Sena se ile sa boloka kgotso e lapeng la Thollo le mofumahadi wa hae e motjha kaha Mmateboho o ne a sa tsebe hore Mme ke mofumahadi wa matswathaka wa monna wa hae.

Ho hanana le ho ba le pinyane ha Mme

Ho boloka pinyane ho ne ho sa nepahala. Mme o tlohile Matatiele a tlilo batla monna wa hae. O ne a bile a siile ngwana wa hae morao lapeng moo a tswang teng. Ha a fumana monna wa hae a se a nyetse mofumahadi e mong o ile a etsa qeto ya ho se bue se mmehang moo. O ile a qetella a se a dula a le mong ha Diseko, mme leha a ne a ntse a kopana le batho ba Sebokeng moo, o ne a jewa ke bodutu. Leha a se a kula, o ne a ntse a dula a le mong, a fumana tlhokomelo motsheare feela ha Mmateboho a mo etetse empa bosiu o ne a sa hlokomelwe ke motho. Sena se entse hore a phele bophelo bo bosula empa molekane wa hae a ntse a le teng. A qetella a hlokahetse, mme ngwana eo a mo siileng morao a sala e le kgutsana.

Ntlhakemo ya mohlahlobuwa

Mona mohlahlobuwa o lokela ho hlahisa maikutlo a hae. A bolele hore ebe o bona ho nepahetse ho boloka pinyane le hore melemo ya ho etsa seo ke efe. E mong a ka hlakisa kamoo a bonang ho loketse kateng hore motho a se ke a ikimetsa ka ho boloka sephiri se tlang ho mo toutisa ka pelo. A be a bontshe hore bohlokwa ba ho ntsha se ka mafahleng ke bofe.

[25]**POTSO YA 11: MME – NP Maake**

- 11.1 Rakgadi ke motho ya nang le botshepehi le nnete ka nako tsohle, mme o entse mekutu yohle ho boloka tjelele ya Thollo bankeng. ✓✓ (2)
- 11.2 E amana le ketsahalo ya mohla Dikeledi a neng a thonaka sepatjhe sa Thollo, mme a leka ho mo lelekisa hore a tle a mo fe sona empa a hloleha. ✓ (1)
- 11.3 Ka sepheo sa hore Dikeledi a tle a etse qeto ya moshwellella mabapi le lenyalo lena a kenang ho lona, mme a lebale ka Tsekiso, a qala leqephe le letjha la bophelo ba hae. ✓ (1)
- 11.4 A senola maikutlo a ho tshoha ho Dikeledi kaha o ne a nahana hore Rakgadi o se a sebedisitse tjelele eo. ✓✓ (2)
- 11.5 Ho boloka sephiri ha Thollo le Mme. ✓Thollo ha a ka a bolella Mmateboho hore o nyetse, mme le Mme ha a ka a bolella Mmateboho hore Thollo ke monna wa hae. ✓ (2)

- 11.6 Maikemisetso a Diseko e ne e le ho bipa sephiri sa Mme hore a tle a se ke a senya kgotso ya ha Mmateboho le ho utluisa Mmateboho bohloko jwalo ka ha Mme a ile a etsa. ✓✓ (2)
- 11.7 A ile a phethahala. ✓ Mme o ile a bontsha ho ba mme wa sebele, a boloka kgotso e neng e rena lapeng la Thollo le letjha ka ho bipa sephiri se mmehang Sebokeng moo. ✓ (2)
- 11.8 E ne le ho tla tla bona mosadi enwa wa Kgauteng eo ba sa mo nyalang le ho iketsetsa boithatelo motseng wa ngwana bona, mme a boela a pata motho eo ba sa mo tsebeng. ✓✓ (2)
- 11.9 Ya nang le tlhomphe. ✓ Leha a utlwa hore mantswe a batho bana a bohloko, a bile a ntse a utlwile bohloko ke ho hlokahala ha Mme, o ile a hlompha ba bohadi ba hae ka ho itholela feela leha ba mo lwantsha ✓ (2)
- 11.10 O ile a sibolla hore ha a nyalwe ke Tsekiso jwalo kaha a ne a nahana empa o nyalwa ke Thollo eo a neng a se na dikamano tsa lerato le yena. ✓✓ (2)
- 11.11 Le thusitse ho ntshetsa pele tharahano ya poloto hobane hoja Mme a ne a ile a bua nakong eo a neng a fihla ha Mmateboho, pale ena e ka be e ile ya fella moo. ✓✓ (2)
- 11.12 Phanyeho e hlahella ka tsela ya hore babadi ba ne ba lebelletse hore ha Mme a iswa sepetlele ho tla hlahella hore o amana le Thollo empa seo ha se a etsahala. ✓✓ (2)
- 11.13 Ke ne ke tla hlompha qeto ya molekane wa ka, ✓ mme ke amohele hore o se a tswetse pele ka bophelo. ✓✓ (3)
- [Maikutlo a bahlahlobuwa a ananelwe ha a ikamahantse le se botsitsweng]** [25]

POTSO YA 12: TUTUDU HA E PATWE – M Mahanke

Selelekela

Ho ya ka ditlwaelo tsa bophelo tsa Basotho, ha ngwana a hlokahallwa ke batswadi ka bobedi, o ye a nkuwe ke ditho tse ding tsa lelapa di mo hodise. Ka nako tse ding ngwana o hola hantle, ha ka nako tse ding a yeng a hodiswe ke batho ba pelo di thata, mme ba mo hodise hampe, a hole bohase.

Ho dumellana le ntlha ya hore kgodiso e boima e fetotse Tutudu ka tsela e nepahetseng

Ke dumellana le mohopolo ona. Kgodiso e boima e fetotse Tutudu ka tsela e ntle. E ile ya etsa hore a kgone ho ikemela bophelong. Mohatsa malomae o ne a mo sotla, a mo etsisa mesebetsi yohle ya lelapa. O kgonne ho emelana le mathata ao a neng a kopana le ona kgodisong ena e bohloko eo mohatsa malomae le bana ba hae ba neng ba mo phedisa ka yona. O bile a kgona le ho ananela lebitso le phoqang leo mohatsa malomae a ileng a mo reha lona la Selosenqakile hobane feela a ne a sa batle ho mo hodisa. Kgodiso ena e mo entse ho ba monna wa popota. A kgona ho emelana le maima ao lefatshe le mo phephetsang ka ona. A ba le letsoho le letle la ho tseba ho sebedisa tjehelete eo malomae a ileng a mmehela yona posong. A kgona ho ithuta ka tjehelete eo a neng a e amohela ha a ne a ntse a sebetsa dikonterakeng.

Ho hanana le ntlha ya hore kgodiso e boima e fetotse Tutudu ka tsela e fosahetseng

Ke hanana le mohopolo o reng kgodiso e boima ya Tutudu e entse hore a be le pelo e thata. Tutudu o ne a le pelo e bonolo. O kgonne ho mamella kgodiso e mpe ya mohatsa malomae mme ha ho moo a kileng a bontsha lehloyo ho yena le bana ba hae. O ile a tshwarela Thebe ya neng a mo sentse lebitso motseng ohle wa Thabure. Eitse ha a lemoha hore Thebe ha a sa kgona ho lokolla bana ba tshwerweng tjhankaneng, ho bontsha hore o pelonolo, o ile a batlela bana bao thuso mme ba lokollwa. A boela a bontsha bopelonolo ba hae ha a ne a thiba Ntefeleng ha a ne a batla ho robala le yena. O ile a mo thiba ka mokgwa o ikokobeditseng mme ha a ka a bontsha le ho mo kgenela.

Ntlhakemo ya mohlalobuwa

Mohlalobuwa ya hananang le ya dumellanang le mohopolo a nne a ananelwe ha feela a itshetlehile ka dintlha tse nepaneng le ho dumela kapa ho hanana ha hae tse tswang bukeng.

[25]

POTSO YA 13: TUTUDU HA E PATWE – M Mahanke

- 13.1 Di thusa ho hlakisa hore Ntefeleng ke ngwana ya nang le boitshwaro bo hlephileng kaha ke mona o ba le takatso ya ho ba le dikamano tsa lerato le motho e moholo ho yena eo e leng titjhere ya hae a ntse a e na le mohlankana wa hae, Motsamai. ✓✓ (2)
- 13.2 Ketsahalo eo ho yona a ileng a fumanwa ka tlong ya Tutudu a sa apara letho. Ketsahalo eo ho yona Ntefeleng a ileng a ya ha Tutudu yaba o fumana Dikgapane a le teng a be a se a manama leboteng ho mamela ditaba tsa bona. ✓ (1)
(Tshwaya e le nngwe feela)
- 13.3 Ka sepheo sa hore batho ba ameha maikutlo ba tle ba kgone ho utlwela Tutudu bohloko ha e le moo Thebe a ntse a leka ho mo senya lebitso. ✓ (1)
- 13.4 Karaburetso ya pono. ✓ Maikutlo a thabo kaha o lemoha hore mmae o ananela mohopolo ona wa hae wa ho ratana le titjhere ✓ (2)
- 13.5 13.5.1 Lefufa le mona. Thebe o ile a honohela Tutudu ha a bona hore o na le kamano e ntle le baithuti ba hae. Lehloyo la melata. ✓ Ditho tsa lekgotla la tsamaiso ya sekolo di ne di batla hore ho hirwe ngwana mobu leha Tutudu a ipabotse hantle boiketong. ✓ (2)
- 13.5.2 E o tshehetsa ka tsela ya hore Thebe o ne a lemoha hore makgabane ohle ao Tutudu a nang le ona a ka fela ha a ka fumanwa a kena dikobong le ngwana wa sekolo, mme le setjhaba sa Thabure se tla mo tebela motseng moo. ✓✓ (2)
- 13.6 Jwalo kaha ke tla be ke le motho e moholo ya nang le bokgoni ba ho inkela diqeto, ke ne ke tla hana ho kgeloswa ke batho ba bang, mme ke tsitlallele nneteng. ✓✓ (2)
(Maikutlo a bahlahlobuwa a bontshang hore ha ba tlo kgeloswa ke ntho tse fosahetseng a ananelwe)

- 13.7 E, a ile a phethahala hobane leshano lohle leo Thebe a neng a le qapile ka Tutudu le ile la hlahella poyaneng, mme nnete ya hlola. ✓✓ (2)
- 13.8 E le motswadi wa kajeno. O hanana le mantswe a Mosotho wa kgale a reng ngwana o hodiswa ke setjhaba, mme o bontsha hore wa hae ngwana ke wa hae a le mong, ha a thetswe. (2)
- kapa
- E le motswadi wa kgale. ✓ Mmanthoto ha a tsebe tsa thuto ya Tataiso ya tsa Bophelo (LO) kahoo ha a utlwisise hore ngwanae a ka rutwa ka tsa thobalano. ✓ (2)
- 13.9 O ile a sibolla nnete ya hore Dikgapane ha a sa le maikemisetso a ho kgema le yena ntlheng ya ho diha Tutudu mme o se a bile a ratana le Tutudu. (2)
- O ile a sibolla hore Ntefeleng o se a bina pina esele, mme o se a bolella setjhaba nnete ya ditaba ka yena Thebe. ✓✓ (2)
- [Tshwaya e le nngwe feela]**
- 13.10 Ho thusitse Thebe ho raranya ditaba tsa pale ka hore a kgone ho phetha mosebetsi wa hae wa ho senya Tutudu lebitso kaha ba ile ba thabela jwala boo Thebe a ileng a ba rekela bona, ba tlohella ho bua nnete eo ba e tsebang yaba ba senyetsa Tutudu. ✓✓ (2)
- 13.11 Tebello e ne e le ho utlwa ha Tutudu a leboha Ntefeleng ka ho mo pholosa ditleneng tsa tau empa re bona a sa mo natse le ho mo natsa a tswela pele ka lerato la hae le Dikgapane. (2)
- Tebello e ne e le hore Ntefeleng a tshwarwe haele moo a kene motseng wa Tutudu ka bonokwane feela hoo ha ho etsahale. ✓✓ (2)
- 13.12 Ke ne ke tla ba lokolla. Jwalo ka monga dikgwebo, ke ne ke tla hopola hore kgwebo ya ka e phahamiswa ke batho bao ke phelang le bona, mme ha ba le mathateng ke lokela ho kenya letsoho. (3)
- Ke ne ke sa tlo ba lokolla. ✓ Ke ne ke tla be ke batla ho ba ruta ditlamorao tsa ho senyetsa batho ding tsa bona. ✓✓ (3)
- (Maikutlo a mohlahlobuwa, a bontshang thuto e ahang, a nne a ananelwe)** [25]

POTSO YA 14: KE QATI E A LOMISANWA: SJ Mamashela

Selelekela.

Mookotaba ke se fuperweng ke puo ya motho ka kakaretso kapa tabakgolo eo sengolwa se e pepesang bukeng. Re tla bapisa mookotaba wa tshomo ya Kgubetswana le Talane hammoho le dithoko tsa Ntwa ya Barolong, ebe re etsa qeto ka papiso eo.

Kgubetswana le Talane

- Tshomong ena baradi ba motho, e leng Kgubetswana le Talane, ba batla ho nyalwa ke Masilo, ngwana morena. Ho na le ditshita tseo ba lokelang ho feta ho tsona pele ba finyella moo ba yang teng.
- Ba nehwa ditaello tseo ba lokelang ho di latela hore ba tle ba atlehe morerong wa bona.
- Kgubetswana o phethisa ditaello kaofela, ha Talane yena a sa di phethise kaha a bona dipehelo tsa bona e le tse nyontshang. Mohlala ke hore eitse ha a fihla nokeng

- e nyeunyang ke diboko a nyonya, athe ha a fihla moo ho neng ho itswe o tla fumana dintho tse ntle tseo a sa lokelang ho di natsa o ile a di nyafa – kgahlanong le taelo.
- Qetellong Kgubetswana ke yena ya ileng a nyalwa ke Masilo, ha Talane yena a ile a fetwa.
- Mookotaba wa tshomo ena ke hore ho molemo ho phethisa ditaelo ho e na le ho se di mamele le ho se di phethahatse.

Ntwa ya Barolong

Mophetwa ya bitswang Thoane o ile a hlasela Barolong nakong eo a tsebang hore ba qhwaolotse, ha ba a ikemisetsa ntwana. E ne e le ha ba boloditse, mme ka hoo ba itse ho latela moetlo wa bona. Thoane o ba hlasela ka sefutho sa lehoduotswana ho ba tima sealolo. O ile a hlola ntwana eo. Mookotaba o hlahellang mona ke wa ho sebedisa bohlale ntweng.

Phapano ya mookotaba wa tshomo le wa dithoko.

E mong motho a ka re ho mamela le ho phethisa ditaelo le ho ba bohlale ke diphatakalle. Motho ya sa etseng ho itseng ho latela ditaelo tse itseng ha a ke a atlehe. Tshomong re fumana Talane a sa ka a qetella a nyetswe kaha ha a ka a sebedisa bohlale ba ho mamela ditaelo. Sena se mo hlodisitse ka ditaba. Thokong teng Thoane o ile a sebedisa bohlale bo ileng ba qetella bo mo atlehisitse.

Phethelo

Kahoo ho mamela ditaelo e ntse e le letshwao la ho ba bohlale. Mookotaba o fuperweng ke tshomo ena le dithoko o a nyalana.

[25]

POTSO YA 15: KE QATI E A LOMISANWA: SJ Mamashela

15.1	Mokhachane. ✓	(1)
15.2	Mmasetenane ke nkgono wa Morena Moshoeshoe. ✓	(1)
15.3	Ka tsela ya hore Morena Moshoeshoe e ne e le sehlabi se bohale ka ho tswa lapeng labo ebile hape a ba bohale ntweng moo a neng a hlaba bahlabani ba direng. ✓✓	(2)
15.4	E sebedisitswe ho hlakisa hore bobedi bona (Qhoai kapa Ratjotjose wa Mokhethi) bo ile ba bona letsatsi. ✓✓	(2)
15.5	Bahlabani ba direng ba balehile ntweng kapa ba bang ha ba a finyella teng. ✓✓	(2)
15.6	E sebedisitswe ho toboketsa lebitsotheneketso le leng la Morena Moshoeshoe.
E sebedisitswe ho lekanya moelelo wa mantswe a mabedi Moshoashoaila le khaoabane ya Maphula. ✓✓
(Tshwaya e le nngwe feela)	(2)
15.7	Thesele. ✓
Pharu e telele. ✓	(2)
15.8	O ne a ikgakanya ka ho itlotsa ka molora. ✓	(1)
15.9	E ne e se e kgotshe haholo, mme e sa kgone ho tsamaya. ✓	(1)

- 15.10 Ke mophetwa ya sebete. ✓ O tsebile ho pholosa setjhaba mpeng ya Kgodumodumo. ✓ (2)
- 15.11 - Moshanyana wa Sankatana e ne e le ngwana wa mohlolo, e bile monna ka letsatsi le le leng. ✓
- Ha ho kgolwehe hore ho na le phoofolo e ka jang dikgomo, dintja le batho, mme tsohle di tswe di le jwalo. ✓ (2)
- 15.12 Bahanyetsi/Balwantshi. ✓ Ba tsohela mopholosi wa setjhaba matla. ✓ (2)
- 15.13 - Ho hloka teboho ha batho bophelong.
- Thuso e ka hlaha ho motho eo o neng o sa lebella thuso ho yena. ✓✓
[Tshwaya e le nngwe feela] (2)
- 15.14 Ha se a nepahala. Batho ha ba a tshwanela ho bolaya molwanedi wa bona ✓
hobane ba tsohela motho ya pholositseng/thibetseng setjhaba ho fela. ✓✓ (3)
[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 16: SEYALEMOYA – RH Moeketsi****'BOHLOKO BA KA' – RH Moeketsi****Selelekela**

'Tlholo dingolweng ke ha botle bo hlola bobbe'. Karabong ena re tla sibolla hore ebe mongodi o atlehile kapa o hlolehile ho pepesa tlholo dingolweng tshwantshisong ena. Sena se tla nnetefatswa ka ho utullwa ha diketsahalo tse itshetlehileng hodima botle bo hlolang botle kapa bobbe bo hlolang botle ntshetsopeleng ya tshwantshiso ena.

Dikahare

- Teboho le Dineo ba ne ba ratana, mme qetellong Dineo o ile a ima. Ha Teboho a hlokomela hore Dineo o fumane ngwana wa lesese o ile a mo nyahlatsa ka le reng ngwana ha se wa hae empa Dineo yena a tseba hantle hore ke wa Teboho. Sena se bontsha hore bobbe bo hlola botle kaha Dineo o siuwa ka pelo e bohloko.
- Dineo o ile a qeka Teboho hore a seke a ba qhalla matsoho. Teboho mo siya a le jwalo. Sena e bile tsenene e bohloko pelong ya Dineo, mme se bontshitse hore bobbe bo hatelletse botle.
- Ka lehlakoreng le leng Thabo o rata Puleng ka pelo ya hae yohle empa Puleng yena ha a rate Thabo ka lerato la nnete. Puleng o fella Thabo pelo hoo a neng a sa batle le ha Thabo a mo aka.
- Thabo o ile a kopa ho nyala Puleng feela Puleng a re Thabo a ilo wela kwana yena o batla ho nyalwa ke monna ya nang le koloi. Puleng o ile a nyahlatsa Thabo, a ratana le Jimmy ya nyetseng. Thabo a utlwe bohloko haholo.
- Bophelo ba Puleng bo ile ba nka mothinya oo a neng a sa o lebella ha Jimmy a mo kwenehela kaha a ne a e na le mosadi. Puleng o setse a ikwahlaya, a lakatsa eka a ka kgutlela ho Thabo ya neng a se a phela le Dineo elwa wa ho nyahlatswa ke Teboho.

Phethelo

- Ha Teboho a se a nyahladitse Dineo, mme le Puleng a se a nyahladitse Thabo, Thabo o ile a iphumanela Dineo yaba ba dula mmoho le leseana la Dineo. Lerato la bona le ile la tlokoma, mme ba qetella ba se ba iphelela hamonate e le monna le mosadi.
- Tshwantshisong ena mongodi o atlehile ho totobatsa le ho re nnetefalletsa ka ho phethahala hore tlholo dingolweng ke ha botle bo hlola bobbe ka dinako tsohle. Bobe bo neng bo rerilwe ke Teboho le Puleng ka Dineo le Thabo ha bo a ka ba atleha kaha Dineo le Thabo ba ile ba qetella ba se ba iphelela hamonate.

[25]**POTSO YA 17: SEYALEMOYA – RH Moeketsi****'HA LE THAKGISWE' – M Leduma**

- 17.1 Sehalo sa ho kgena/halefa. ✓ (1)
- 17.2 Di totobatsa nako ya mehleng ya kgale. ✓ Batho ba ne ba dumela matleng a methokgo le diretlo. ✓ (2)
- 17.3 Rampou o sebete. ✓ O ananela kopo ya Kotopi hore a bolaye Moletsane. ✓ (2)

- 17.4 E re tjebela pele ketsahalong eo ho yona Makau a neng a laela Kotopi hore a batle motho eo a tlang ho fumana ditho tsa mmele wa hae hore a tle a kgone ho mo tiisa ka tsona. ✓✓ (2)
- 17.5 Mohanyetsi ke Sebueng. ✓ Sebueng o kgahlanong le se etswang ke monna wa hae le kamano ya hae le Makau ya tsejwang ka diretlo motseng. ✓ (2)
- 17.6 Tse etswang sekgukgung hangata di hlahella pepeneneng. ✓ (1)
- 17.7 Tomatso ke hore Kotopi o phoqile Sebueng a re a ilo wela kwana matjoing ka dithapelonyana tseo tsa hae empa bao a neng a ba tshepile ba mo kwenehetse. ✓✓ (2)
- 17.8 Ha ho a nepahala. Ha se botho hore motho a batle ho rua ka ho bolaya le ho retla batho ditho tsa mmele e bile ho bolaya ke sebe. ✓✓ (2)
- 17.9 Ke moo Kotopi a seng a phofa a bona Moletsane ha a ntse a bua le Sebueng. ✓ (1)
- 17.10 Sebaka sena se thusitse hore morero wa ho retla o tswela pele kaha phofu ya Kotopi e ne e tlwaetse ho tsubela kakana morung moo. ✓✓ (2)
- 17.11 E sebedisitswe ka sepheo sa ho senola se maikutlong a seapadi e leng Kotopi. ✓ (1)
- 17.12 E, mongodi o atlehile. Sebueng o ne a bua nnete ntle le tshabo ya letho, a toba ditaba phatlantjhotjho. ✓✓ (2)
- 17.13 Mongodi o behile ditaba tsa hae ka tatellano e tlwaelehileng. ✓ Ditaba di qala torong ya Kotopi ho fihlela moo Kotopi a phethisang tsa toro ya hae e leng ho bolaya Moletsane. ✓ (2)
- 17.14 Ke ne ke tla tsebisa sepolesa kaha ho bolaya e le tlole ya molao. Ke ne ke tla kgutlela haeso ✓ ka tshabo ya hore le nna a ka mpolaya. ✓ ✓ [Maikutlo a bahlahlobuwa a ananelwe ha a ikamahantse le se botsitsweng] (3)

[25]**POTSO YA 18: HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki****Selelekela**

'Tlholo dingolweng ke ha botle bo hlola bobo'. Karabong ena re tla sibolla hore ebe mongodi o atlehile kapa o hlolehile ho pepesa tlholo dingolweng tshwantshisong ena. Sena se tla nnetefatswa ka ho utullwa ha diketsahalo tse itshetlehileng hodima botle bo hlong botle kapa bobo bo hlong botle ntshetsopeleng ya tshwantshiso ena.

Dikahare

- Molefi o rutehile mme, ke mookamedi wa ditloko lekgotleng le phahameng la dinyewe kwana Maseru. Thuto ena ya Molefi ke ntho e ntle feela ha e a ka ya ananelwa ke batho bohle motseng wa Mafotholeng.
- Mapetla o ile a kenwa ke lefufa le mohono o makatsang kgahlanong le Molefi. Sena se ne se bile se keketse ho basebetsimmoho le Molefi e leng Ngatane le Ramafothole. Mapetla o ile a sebedisa methokgo ho mpefatsa bophelo ba Molefi.
- Ngatane le Ramafothole le bona ba ne ba thusa Mapetla ka ho nka methokgo ba e rokelle setulong sa Molefi kantorong ya hae. Methokgo eo e ile ya etsa hore Molefi a

qetelle a lahlehetswe ke mosebetsi a bile a kula haholo.

Kgarebe eo Molefi a neng a se a tshepisanane lenyalo le yona, e leng Montsheng, e ne e le ngwanana ya matla, ya tsebang mosebetsi a bile a na le tlhompheho ho batho bohle. Ka ho lemoha hore Montsheng o tla ba mosadi wa mankgonthe bophelong ba Molefi, Mapetla o ile a senya kamano eo ka ditlhare tsa hae. Sena se supa hore bobbe ba

Mapetla bo ile ba atleha ho senyetsa Molefi.

- Mapetla o ne a sa ananele kgetho ya Molefi ya basadi ba rutehileng. O ne a bona hore ha Molefi a ka phela hantle le mosadi ya rutehileng bophelo ba bona bo tla ntlafala ho feta ba bana ba hae. Ka lebaka leo o ile a nna a sebetsa Molefi ka ditlhare hore qetellong a arohane le basadi bana. Ka lebaka leo ho bile thata ho Molefi ho phela bophelo ba kgotso le mafumahadi a ileng a a nyala hobane a rutehile.
- Thuto ya Molefi, e senngwa ke Mapetla ka ho mo sebetsa ka ditlhare. Katleho e tswalwang ke thuto ya hae ke yona e thunthetsang bophelo ba hae. O duba thankga bophelong, o bile o lahlehelwa ke koloi ka hore e phethohe e fele tu.

Phethelo

Tshwantshisong ena ho a totobala hore mongodi o hlolehile ho pepesa tlholo dingolweng. Bobe boo Mapetla a neng a bo rerile ka Molefi e bile bona bo phethahalang, mme Molefi o ile a lahlehelwa ke mosebetsi, a shwa lehlakore a ba a qetella a tletse boya mmeleng jwalo ka thithoboya. Sena se totobatsa ntlha ya hore tlholo dingolong ha e a phetheha hohang.

[25]

POTSO YA 19: HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki

- 19.1 Sehalo sa ngongoreho. ✓ (1)
- 19.2 Di totobatsa nako ya mehleng ya kajeno. ✓ Ho se ho sebediswa dipalangwang tse kang makoloi, batho ba se ba sebetsa dikantorong, jwalojwalo. ✓
[Maikutlo a bahlahlobuwa a ananelwe ha a ikamahantse le se botsitsweng] (2)
- 19.3 Ke motho ya tsotellang lelapa la hae. ✓ Kamehla o dula a ngongorehile ka bophelo bo botle ba Molefi. ✓ (2)
- 19.4 Ketsahalang eo ho yona Molefi a hlalhelwang ke kotsi ya koloi mateanong a diroboto ka koloi ya hae e ntjha a ba a bolaya motho. ✓✓ (2)
- 19.5 Se thusitse ka hore a nke merihana ho Mapetla a sebedise kantorong ya Molefi, mme sena se ile sa senya bophelo ba Molefi. ✓ (1)
- 19.6 Ke Mapetla. ✓ O honohetse Molefi hoo a qetelletseng a mo senyeditse bophelo ka methokgo. ✓ (2)
- 19.7 Molaetsa ke hore ha o le motho o tsebe moo o tswang teng.
O se kgahlwe ke none e feta e hlotsa.
O mamele dikeletso tsa batho ba bang ha ba o eletsa. ✓
[Tshwaya e le nngwe feela] (1)
- 19.8 Molefi o ne a kgetha banana ba rutehileng ka kgopolo ya hore e tla ba basadi ba sebele athe e tla ba bona ba sa mo hlompheeng. ✓✓ (2)

- 19.9 Ha ho a nepahala. Mohono, lefufa le boloyi ha se ntho tse nepahetseng bophelong. ✓✓ (2)
- 19.10 Ke moo Molefi a hlaselwang ke thokolosi ya Mapetla. ✓ (1)
- 19.11 Ho ne ho le bonolo ho Ngatane le Ramafothole ho kena kantorong ya Molefi le ho rokella methokgo eo ba e fuwang ke Mapetla setulong sa hae hore e mo senyetse bophelo. ✓✓ (2)
- 19.12 Mongodi o behile ditaba tsa hae ka tatellano e tlwaelehileng. ✓ Ditaba di qala moo Molefi a hlalang Montsheng ka baka la ho kgahlwa ke banana ba rutehileng ho fihlela moo a kulang. ✓ (2)
- 19.13 E hlakisa tshekamelo le leeme ka ho bontsha hore Pitso o nyatsa le ho kgesa ditumelo tsa batho ba bang, mme o nka hore ya hae ya Sekreste ke yona e nepahetseng ho feta tse ding. ✓✓ (2)
- 19.14 Ke ne ke tla qetella ke kopa thuso efe kapa efe ✓ hore feela ngwana a thusehe ho kenyeletsa le ho kopa thuso le tsona dingaka tsa setso. ✓✓ (3)

[25]**POTSO YA 20: LEJWE LA KGOPISO – T Letshaba****Selelekela**

Tiholo dingolweng ke ha botle bo hlola bobbe. Karabong ena re tla sibolla hore ebe mongodi o atlehile kapa o hlolehile ho pepesa tlhoho dingolweng tshwantshisong ena. Sena se tla nnetefatswa ka ho utullwa ha diketsahalo tse itshetlehileng hodima botle bo hlolang bobbe ebang bo le teng kapa bobbe bo hlolang botle ebang bo le teng ntshetsopeleng ya tshwantshiso ena.

Botle le bobbe

- Ke dumellana le mohopolo wa hore mongodi ha a atleha ho bontsha 'Bophelo ba Tsietsi bo aparetswe ke mathata a mangata. Nakong eo a neng a lebelletse ho fumantshwa ntlo ya RDP, ditaba tsa hae ha di a tsamaya hantle. Batho ba kentseng dikopo kamora hae ba ile ba fumantshwa matlo a bona. Ka lebaka leo Tsietsi o ile a hloleha ho fumanela lelapa la hae ntlo eo le neng le e lebelletse, mme sena se totobatsa ntlha ya hore toka ha e a phetheha, mme tlhoho ha e a ba teng.
- Mosebetsing kwana, Tsietsi le Thapelo ba ne ba qoswa ka hore ke mahlabaphiyo a ileng a kenya basebetsi moya wa ho kena mohwantong wa boipelaetso. Bakeng sa hore Mohlouwa a buisane le bona hantle kapa a fumane tharollo e nepahetseng bakeng sa ho sebetsana le basebetsi ba hae, o ile a tebela Tsietsi a le mong mosebetsing a siya Thapelo. Sena le sona se totobatsa hore bobbe bo rena ho feta botle.
- Ka baka la hore Mohlouwa o ne a batla ho ratana le Naledi, mohatsa Tsietsi, o ile a fumana monyetla wa ho utlwisana Naledi bohloko ka hore a tebele Tsietsi mosebetsing hobane feela Naledi a ile a mo hana. Tsietsi o tebetswe ntle le mabaka a utlwalang mme sena se fana ka mohopolo wa hore toka ha e a phetheha. Ha Tsietsi a se a tebetswe mosebetsing, Naledi o ile a nka qeto ya ho utlwana le ntate Mohlouwa. Sepheo e ne e le hore o ne a batla ntate Mohlouwa a kgutlisetse monna wa hae mosebetsing. Sena ha se a etsahala hobane Mohlouwa yena o ne a e na le maikemisetsa a ho utlwisana Tsietsi bohloko ka kamano ena ya hae le Naledi. Le mona re bona bora ba Mohlouwa bo hapa sekola.

- Ha Naledi a lemoha hore taba ya hae le ntate Mohlouwa e se a bakile mathata, o ile a ya kopa thuso ho Seipati ya ileng a mo eletsa hore a ratane le ntate Mohlouwa. Bakeng sa ho mo thusa, Seipati o ile a mo qhalla matsoho a mmoella hore o se a le moholo, o tla bona ka ho feta hore o itharollela tsietsi eo jwang.
- Tebello ke hore Tsietsi o ne a ka rarolla taba ena ya lerato la Naledi le Mohlouwa ka tsela e phodileng ha a utlwela ka yona. Leha ho le jwalo re mmona a bolaya batho bohle le ba se nang molato.

(Motshwai a ele hloko hore ha se dintlha tsena feela tseo bahlahlobuwa ba lebelletsweng ho di hlahisa. Le tse ding tse sa hlahelleng mona, mme di arabela ntlheng ya hore tlhoho ha e a fihlellwa, di nne di ananelwe)

Phethelo

Tshwantshisong ena ho a totobala hore mongodi o hlolehile ho pepesa tlhoho dingolweng. Bobe boo Mohlouwa a bo entseng, ba hore a ratane le mohatsa Tsietsi, bo ile ba fofatsa kelello ya Tsietsi hoo a ileng a hloleha ho nahana ka hlooho e phodileng. Bakeng sa hore a batle tlhakisetso ho mosadi hore a tle a kgone ho utlwisisa mabaka a mo qobelletseng ho ratana le Mohlouwa, o ile a nka qeto e mpe ya ho bolaya ditho tsa lelapa la hae le dibapadi tse ding. Ka baka leo ho a totobala hore tlhoho dingolweng ha e a phethahala.

[25]

POTSO YA 21: LEJWE LA KGOPISO – T Letshaba

- 21.1 Sehalo sa kgalefo. ✓ (1)
- 21.2 Ke tsa nako ya mehleng ya kajeno. ✓ Ho na le balebedi/matjekelane/Batho ba kena mehwantong ya boipelaetso. ✓
(Diketsahalo e be tse ka hara qotso feela) (2)
- 21.3 Se kgopo. O rekisa basebetsimmoho ba bang ho Mohlouwa ebile ha a utlwele sware sa hae bohloko.
Ha a na botsitso. ✓ O ne a dumella ho sebediswa ke Mohlouwa ka tsela e mpe. ✓ (2)
- 21.4 Naledi o na le seabo kgodisong ya poloto ka ho kena dikamanong tsa lerato le Mohlouwa, mme sena sa rarahanya ditaba tsa tshwantshiso kaha jwale o ne a se a hlokela monna tlhompho. ✓✓ (2)
- 21.5 E re kumela hore Mohlouwa ha a tshepe Pheleu hobane e le sware sa Tsietsi kahoo o nahana hore Pheleu a ka mo hlanohela. ✓✓ (2)
- 21.6 O iponahatsa ketsahalong eo ho yona Mohlouwa a tebelang Tsietsi feela mosebetsing ho e na le hore a ba tebele ba le babedi le Thapelo.
O iponahatsa ketsahalong eo Naledi a neng a se a dumela ho kena dikamanong tsa marato le Mohlouwa hobane o ne a sa mo rate le ho mo rata.
O iponahatsa nakong eo Seipati a hlanohelang Naledi kamora hore taba ya Naledi le Mohlouwa e tsejwe ke bohle.
O iponahatsa ketsahalong eo ho yona Tsietsi a bolayang bana ba hae ba se nang molato. ✓✓ (2)
(Tshwaya e le nngwe feela)

- 21.7 E, o atlehile hobane bophelo ba Tsietsi bo ne bo aparetswe ke ditsietsi ka nako tsohle. ✓✓ (2)
(Motshwai a ananele ha bahlahlobuwa ba qohollotse ditsietsi ka ho fapana)
- 21.8 O ne a sa tsebe hore Mohlouwa o tebetse Tsietsi mosebetsing a habile ho ratana le Naledi. ✓✓ (2)
- 21.9 Ka tsela ya hore leha Tsietsi e ne e se yena feela ya neng a kene mohwantong empa e ne e le basebeletsi ba Mohlouwa kaofela, e bile yena feela ya tebelwang mosebetsing.
Ka tsela ya hore Tsietsi e bile yena feela ya neng a sa ahelwa ntlo ya RDP empa ba bang ba ngodisitseng kamora hae ba se ba di fumane.
Ho batho ba neng ba sebetsa ha Mohlouwa, batho ba banna ba ne ba fumana mosebetsi hantle, ha ba bomme ba ne ba lokela ho kena diphateng le Mohlouwa pele ba ka fumantshwa mosebetsi. ✓✓ (2)
- 21.10 Bofutsana bo bakela motho mathata bophelong/Ba bang ba barui ba sebedisa borui ba bona hampe ho fumana seo ba se batlang.
Ha se kamehla nnete le toka di phethahalang.
Motho ha a tshaphale. ✓ (1)
(Tshwaya e le nngwe feela mme dikarabo tsa bahlahlobuwa tse nepahetseng di elwe hloko).
- 21.11 Mongodi o behile ditaba tsa hae ka tatellano e tlwaelehileng. Ditaba di qala moo Tsietsi a llang ka hore o kotelwa ka thoko ho ka fuwa ntlo ya RDP ho fihlella moo a nkang qeto ya ho bolaya lelapa la hae. O buisa le ho etsisa dibapadi tsa hae sohle seo a ngolang ka sona.
O sebedisitse maele ka tsela e senyekgenyekge. Boholo ba dipolelo tsa hae, di akga maele ka hare.
Mongodi o di behile ka tsela ya karaburetso. ✓ O re bopetse setshwantsho ho tloha qalong ho fihla qetellong. ✓ (2)
- 21.12 Ke mohlohleletsi. ✓ Dipuo tseo tsa hae di hlohleleditse Naledi hore a qetelle a kene kamanong tsa marato le Mohlouwa. ✓ (2)
- 21.13 Ke ne ke tla buisana le bona ka bobedi hobane bana ba ka nna ba hlaha kamanong tse jwalo, mme sena se ka qetella se qhala lenyalo le teng.
Ke ne ke tla siya ntate Mohlouwa hore a sale a etsa seo a se ratang mme ka ho mo siya ke tla be ke baballa pelo ya ka. ✓✓✓ (3)
[Maikutlo a mohlalobuwa a ananelwe] [25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80